

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA
úsek inšpekčnej činnosti
Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa
o stave a úrovni vyučovania a učenia sa vo vybraných predmetoch
v strednej odbornej škole v školskom roku 2009/2010 v SR

Tematické inšpekcie, ktorých cieľom bolo zistiť stav a úroveň vyučovania a učenia sa vo vybraných predmetoch v strednej odbornej škole, sa vykonali v **23** štátnych, v **4** súkromných a v **2** školách cirkevných. Zo sledovaných 29 subjektov (5,9 % z celkového počtu stredných odborných škôl v SR) bolo **6** s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským. V kontrolovaných študijných a učebných odboroch sa uskutočnilo **913** hospitácií, z toho **770** na teoretickom a **143** na praktickom vyučovaní.

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa – všeobecné vzdelávanie

V rámci jednotlivých predmetov sa vyučovací proces sledoval na **483** hospitáciách vo všetkých vzdelávacích oblastiach.

Vo vzdelávacej oblasti *jazyk a komunikácia* sa pozornosť sústredila na predmety *slovenský jazyk a literatúra, slovenský jazyk a slovenská literatúra, anglický, nemecký, francúzsky a ruský jazyk*.

K silným stránkam vyučovania *slovenského jazyka a literatúry* patrilo jasné sprístupňovanie poznatkov v pozitívnej pracovnej atmosfére, v ktorej sa výrazne prejavili rešpektovanie a podpora osobnosti žiaka. Učitelia sústavné kontrolovali porozumenie učiva, overovali plnenie cieľov, ktoré však často jednoznačne neformulovali. Poznávacie a učebné spôsobilosti posilňovali hlavne pri práci s učebnicou. Dôraz kládli na čítanie textu, podnecovali k premýšľaniu o jeho obsahu. Žiaci prevažne na podnety reagovali, text dokázali reprodukovať alebo interpretovať vlastnými slovami, pričom zvyčajne vhodne aplikovali jazykové i literárne vedomosti, v značnej miere využívali skúsenosti z iných predmetov. Ku komunikácii boli povzbudzovaní najmä jednoduchými úlohami. Iba menšia časť z nich sa dokázala vyjadrovať v súvislých prejavoch a prezentovať svoje poznatky v logickej nadväznosti. Vyučujúci ich viedli k štylisticky a gramaticky správne vyjadrovaniu, ale neraz sa uspokojili s jednoslovnými odpoveďami, na rozvinutejšej komunikácii netrvali. Najmä v učebných odboroch prevládali verbálne aktivity učiteľov, žiaci boli v prejave neistí, menej kultivovaní, čakali na povzbudivé gesto či slovo. V študijných odboroch preukázali primerané vedomosti predovšetkým v rozsahu mechanickej pamäti, menej zruční boli pri spracovávaní informácií z rôznych zdrojov, pri samostatnom tvorení záverov či argumentácii. Rozvíjanie sociálnych kompetencií oslaboval nedostatok vytvorených príležitostí na tímovú spoluprácu, nie vždy dostatočne vytvorený priestor na prezentáciu názorov a postojov žiakov. Hodnotenie výkonov jednotlivcov sa realizovalo zvyčajne verbálne, učitelia málo zapájali žiakov do procesu hodnotenia. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa slovenského jazyka a literatúry boli na priemernej úrovni.

V predmete *slovenský jazyk a slovenská literatúra* prevládala jednoznačne komunikácia učiteľov so žiakmi v slovenskom jazyku. Učebná téma bola prezentovaná v logickom slede, zväčša s účinným využívaním už osvojených vedomostí. K negatívnym zisteniam patrilo nízke zadávanie tvorivých úloh, s ohľadom na rozdielnu jazykovú úroveň jednotlivcov aj úloh diferencovaných, v literárnej zložke encyklopedický spôsob preberania niektorých autorov, v jazyku prevaha aplikačných cvičení, odpisovanie poznámok z tabule. Pri riešení zadaní žiaci často nemali dostatočne zautomatizované používanie slovných a frazeologických spojení, ťažkosti im robil výber náležitej slovnej zásoby i štylizácia viet, čo sa napokon prejavilo pri nejednoznačnom pochopení, ojedinele i nepochopení, prečítaného či vypočutého textu, alebo neporozumení pokynov. Ich ústny prejav vyučujúci výrazne stimulovali otázkami,

pozvudzovali ich k aktívnemu vyjadrovaniu. Väčšina žiakov uprednostňovala jednoslovné odpovede, alebo pri formulácii poznatkov i vlastných postojov a názorov mali tendenciu čiastočne používať materinský jazyk. Rozvíjanie komunikačných zručností oslabovalo sporadické čítanie s porozumením, v prípade jeho zaradenia problémy s interpretáciou obsahu textu. Nízka pozornosť bola venovaná rozvíjaniu sociálnych kompetencií a rovnako i spôsobilostí v oblasti informačných a komunikačných technológií (IKT). Na zvýšenie názornosti pri preberaní učiva a pri jeho praktickej aplikácii boli efektívne využívané rôznorodé učebné pomôcky a najmä v učebných odboroch i didaktická technika. V študijných odboroch na niektorých hodinách znížilo priaznivú atmosféru vyučovania dominantné postavenie učiteľa s dopadom na zníženie aktivity a záujmu žiakov o osvojovanie poznatkov. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa slovenského jazyka a slovenskej literatúry boli na priemernej úrovni.

Sporadické diferencovanie úloh s ohľadom na rozdielne rečové schopnosti jednotlivcov ovplyvnilo celkovú efektívnosť vyučovania *cudzích jazykov* (anglický, nemecký, francúzsky a ruský jazyk). Žiaci hlavne v študijných odboroch prejavovali záujem o učenie, stimulujúce otázky ich podnecovali k využívaniu osvojených poznatkov, k uvažovaniu i k argumentácii. Ich poznávacie a učebné kompetencie čiastočne znižovala stereotypná práca s jazykovými cvičeniami, nízka miera zadávania podnetných a tvorivých komunikačných úloh. Rozvíjanie rečových zručností bolo zamerané najmä na čítanie a počúvanie s porozumením, v menšej miere na produktívny ústny a písomný prejav. Preberaným cudzojazyčným textom žiaci často neporozumeli, nedokázali obsah textu reprodukovať súvisle, prezentovať zadané úlohy v požadovanej kvalite. Problémy mali aj s chápaním autentických nahrávok, so získavaním a vyhľadávaním informácií z iných zdrojov ako z učebnice. Predovšetkým v učebných odboroch na niektorých hospitovaných hodinách anglického jazyka chýbala cudzojazyčná atmosféra, prevládal prejav učiteľov, pasívne prijímanie hotových poznatkov neraz v slovenskom jazyku, čo viedlo k zníženiu pozornosti a k nezájmu. Na sledovaných hodinách v študijných i v učebných odboroch prevládala frontálna a individuálna práca žiakov, práca vo dvojiciach či v skupinách bola formálna v dôsledku nevhodného výberu úloh. Žiaci nedokázali navzájom komunikovať vzhľadom na slabú slovnú zásobu a ťažkosti s uplatnením základných gramatických pravidiel najmä na hodinách anglického a nemeckého jazyka. K slabým stránkam vyučovania patrila oblasť hodnotenia. Priebežné verbálne hodnotenie učiteľom malo charakter pochvaly výkonov aktívnych jednotlivcov, ako motivácia k napredovaniu slabších žiakov sa uplatňovalo zriedkavo. Výnimočne boli žiaci klasifikovaní, do posudzovania vlastných výsledkov či výkonov spolužiakov prevažne zapájaní neboli. Prijemnú pracovnú atmosféru vyučovania ojedinele v učebných odboroch oslabovalo nekultivované správanie sa jednotlivcov s menej účinnou elimináciou rušivých momentov učiteľom. Rozvíjanie praktických návykov a zručností bolo zreteľné. Na všetkých sledovaných hodinách vyučujúci pracovali s učebnicou, niekde boli účelne využité učebné pomôcky, v malej miere audioteknika. Jedna z hospitovaných hodín bola realizovaná v počítačovej učebni s využitím výukového programu, výnimočne boli zadané úlohy, ktoré predpokladali ďalšie využitie IKT. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa cudzích jazykov boli na priemernej úrovni.

Vo vzdelávacej oblasti *človek, hodnoty a spoločnosť* sa sledovali predmety *dejepis a občianska náuka* v študijných odboroch. Na väčšine hospitovaných hodín boli jasne vymedzené zámery vyučovania a očakávané výsledky učenia sa žiakov, výrazne uplatňované výchovné ciele predmetov. Obsah preberaných tém korešpondoval s učebnými osnovami. K silným stránkam patrilo rozvíjanie komunikačných kompetencií. Učitelia zapájali žiakov do učebného procesu, viedli ich k aktívnemu vyjadrovaniu, menej k čítaniu a počúvaniu s porozumením, vytvárali priestor na prezentácie výsledkov činností. Žiaci svoje názory, postoje a skúsenosti z každodenného života vo väčšine prípadov vyjadrovali kultivovaným spôsobom, na viac ako polovici sledovaných hodín aj v rámci zmysluplnej tímovej práce, na hodinách dejepisu s výrazným uplatnením medzipredmetových vzťahov a s čiastočne

správnym používaním odborných pojmov. Ponúknuté možnosti získať informácie z iných zdrojov (rozmnžené textové materiály, noviny, časopisy, historická literatúra) neraz nedokázali využiť. Poznávacie a učebné kompetencie boli rozvíjané predovšetkým na úrovni porozumenia a aplikácie, s dôrazom na praktické činnosti a s rešpektovaním individuálneho učebného tempa jednotlivcov. Hlavne na vyučovaní občianskej náuky bolo citeľné aplikovanie teoretických vedomostí v konkrétnych životných situáciách. Na uľahčenie procesu učenia nevyužívali učitelia v dostatočnej miere učebné pomôcky, absentovala najmä didaktická technika, ale aj využitie IKT. Pedagógovia uplatňovali pri hodnotení výkonov sčasti verbálne hodnotenie, menej formálne, pri ktorom sa v predmete občianska náuka vyskytlo nedodržiavanie predpísaných klasifikačných stupňov. Sebahodnotiace zručnosti nepodporovali. I napriek tomu, že žiaci o učenie prejavovali menší záujem, atmosféra vyučovania bola vcelku pozitívna. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov dejepis a občianska náuka boli na priemernej úrovni.

Zreteľným upevňovaním pracovných návykov žiakov sa vyznačovalo vyučovanie predmetov *ekológia, fyzika a chémia* patriacich do vzdelávacej oblasti *človek a príroda*. Nové poznatky im boli prezentované formou výkladu a riadeného rozhovoru v logických súvislostiach a prevažne aj v nadväznosti na ich praktickú aplikáciu, s dôrazom na využitie v každodennom živote. Hlavne v predmete ekológia a na niektorých hodinách chémie sa žiaci aktívne zapájali do procesu, kládli otázky, na ktoré im bolo poskytované fundované doplňujúce vysvetlenie. Na hodinách fyziky i chémie bolo učivo často sprístupňované bez využitia učebných pomôcok, didaktickej techniky alebo s použitím zastaraných technických zariadení. Úroveň jeho pochopenia vyučujúci zisťovali úlohami najmä na aplikáciu a porozumenie, pričom pracovné tempo jednotlivcov rešpektovali predovšetkým individuálnym prístupom, úlohy nediferencovali. Zadaní na tvorivé riešenia, na prácu s rôznymi informačnými zdrojmi či s IKT chýbali. Získané vedomosti a skúsenosti žiaci vedeli používať a kultivovane prezentovať aj s použitím správnej odbornej terminológie, výnimočne dokázali argumentovať, navrhovať riešenia problémov. Podpora sebadôvery, povzbudzujúce verbálne reakcie na výkony jednotlivcov patrili k silným stránkam vyučovania. Činnosti zamerané na rozvoj sociálnych kompetencií prácou vo dvojiciach alebo v skupinách boli zaradené zriedkavo a často neboli didakticky efektívne, keď učitelia neodhadli náročnosť úloh a čas potrebný na ich riešenie i na prezentáciu výsledkov. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov ekológia, fyzika a chémia boli na priemernej úrovni.

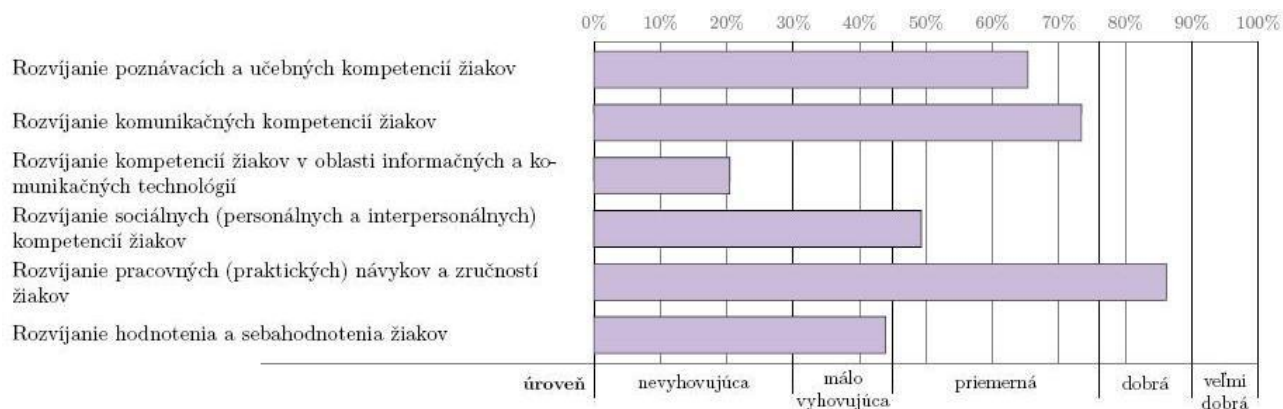
Proces výchovy a vzdelávania sa vo vzdelávacej oblasti *matematika a práca s informáciami* kontroloval v predmetoch *matematika, aplikovaná informatika/informatika*. V oboch predmetoch výrazné rozdiely jednotlivcov vo vedomostiach a zručnostiach učitelia v prevažnej miere neakceptovali pri spôsobe vysvetľovania učiva, pri zadávaní a riešení úloh, pri žiakoch so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Napriek tomu záujem o učenie pretrvával a pracovná atmosféra bola pokojná a empatická. Poznávacie a učebné kompetencie na sledovaných hodinách neboli rozvíjané komplexne. Absentovali úlohy vyžadujúce tvorivé riešenia, v dôsledku slabého využívania učebných pomôcok a didaktickej techniky, v matematike aj informatike žiaci nevyhľadávali ani nespracovávali informácie z rôznych zdrojov. Výber zadaní slúžil na zistenie porozumenia a aplikácie skôr prebratých tém, praktické činnosti súvisiace s odborom alebo zamerané na reálne situácie sa vyskytovali málo. Žiaci prevažne s úlohami zameranými na porozumenie vedeli pracovať samostatne. Negatívnym zistením v učebných odboroch v predmete matematika bolo nerozvíjanie písomného prejavu žiakov, neprehľadnosť zápisov riešenia príkladov na tabuli i v zošitoch, kde väčšina príkladov nebola dopočítaná. Preberané témy vyučujúci sprístupňovali vo veľkej miere len formou výkladu, na niektorých hodinách aplikovanej informatiky/informatiky vysvetľovanie nebolo vždy zrozumiteľné, niekedy chýbala aj logická nadväznosť, dôraz na vytváranie správnych postupov pri praktických činnostiach. Obsah preberaného učiva bol často len teoretický a neprímerane rozsiahly najmä v učebných odboroch, ojedinele sa

vyskytli nedostatky odborného charakteru. Niekde žiakom chýbali základné počítačové návyky, pri niektorých zadaných úlohách sa IKT nevyužívali efektívne. Zlepšenie si vyžadovala aj oblasť rozvíjania komunikačných kompetencií. Väčšina žiakov nedisponovala schopnosťou komplexne prezentovať ani riešenia jednoduchých úloh, pričom mala ťažkosti aj s používaním odbornej terminológie. Vhodnými aktivitami neboli rozvíjané sociálne kompetencie, čo negatívne ovplyvnilo príležitosť jednotlivcov podieľať sa na vyučovaní, diskutovať o probléme, prezentovať sa, rozvíjať vecnú argumentáciu. Napriek tomu sa často prejavila ich prirodzená schopnosť vzájomne si poradiť. Učitelia asi na polovici sledovaných hodín využívali neformálne priebežné slovné hodnotenie a hodnotenie známku. Výnimočne podnecovali žiakov k zhodnoteniu svojich kvalít alebo nedostatkov v učení, k zhodnoteniu výsledkov činnosti spolužiakov. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa v predmetoch aplikovaná informatika/informatika a matematika boli na priemernej úrovni.

Vo vzdelávacej oblasti *zdravie a pohyb* v predmete **telesná výchova** učitelia zväčša v úvodnej fáze kontrolovaných hodín zreteľne stanovili ciele vyučovania aj s očakávanými dosiahnutými výsledkami učenia sa, ale ich realizáciu neoverovali dôsledne. Spätná väzba o efektivite hodiny, o plnení rozvíjaných spôsobilostí často absentovala. K pozitívnym stránkam vyučovacieho procesu patrilo sústavný záujem žiakov o osvojovanie zručností. V mimoriadne vyhovujúcej pracovnej atmosfére boli zvyčajne individuálnym prístupom zohľadňované ich rozdiely v pohybových schopnostiach. Zvýšená pozornosť bola venovaná primeranému pracovnému tempu. Učivo bolo sprístupňované zrozumiteľne, s podporou správnej odbornej terminológie, prevažne aj s praktickými ukážkami a účelným využívaním telovýchovného náradia a náčinia. Dôraz bol sústredený na upevňovanie správnych postupov pri vytváraní pohybových návykov. Žiaci veľmi dobre zvládli prácu s učebnými pomôckami, v učebných odboroch menej používali správne postupy a techniky a jednotlivé úlohy nedokončili vždy na požadovanej úrovni. Častejšie nedodržiavali pravidlá bezpečnosti a ochrany zdravia pri cvičení. Praktickým precvičovaním a zdokonaľovaním jednotlivých činností ich pedagógovia viedli k prezentovaniu zručností a schopností, zadávali úlohy vyžadujúce vzájomnú pomoc, spoluprácu a podporujúce aktívnu komunikáciu. V niektorých učebných odboroch podpora pre vzájomnú komunikáciu žiakov pri cvičení absentovala, viacerí si nevedeli pri úlohách vzájomne pomáhať, radiť a pracovať vo dvojiciach, boli málo tvoriví. Hodnotenie žiackych výkonov sa realizovalo prevažne verbálne, v prípade, že boli na posúdenie svojej alebo spolužiakovej činnosti podnecovaní, ich hodnotiace schopnosti boli nevyhovujúce. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa telesnej výchovy boli na dobrej úrovni.

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov všeobecného vzdelávania študijných a učebných odborov boli na priemernej úrovni (graf č. 1).

Graf č. 1 Rozvíjanie kľúčových kompetencií v predmetoch všeobecného vzdelávania

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa – odborné vzdelávanie

Priebeh výchovno-vzdelávacieho procesu sa z hľadiska činnosti učiteľov a učenia sa žiakov, uplatňovania a zabezpečenia kľúčových kompetencií sledoval na **430** vyučovacích hodinách odborného vzdelávania. V skupine študijných a učebných odborov v teoretickom vyučovaní bolo vykonaných **287** hospitácií, z toho **29** v ekonomických predmetoch a v praktickej príprave celkom **143**.

Teoretické vyučovanie

Vyučovanie **odborných predmetov** sa sledovalo v skupine **10** študijných odborov (*strojárstvo a ostatná kovospracujúca výroba I; elektrotechnika; stavebníctvo, geodézia a kartografia; doprava, pošty a telekomunikácie; špeciálne technické odbory; strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba II; ekonomika a organizácia, obchod a služby I; ekonomika a organizácia, obchod a služby II; učiteľstvo; publicistika, knihovníctvo a vedecké informácie*). Učitelia aktivizovali záujem žiakov o učenie otázkami a úlohami podnecujúcimi reflexiu a vedomé využívanie informácií získaných z iných oblastí, ale vhodnou motiváciou podporujúcou záujem bolo i trvanie na zdôvodňovaní opodstatnenosti správnych či nesprávnych odpovedí. Nové poznatky boli prezentované najčastejšie formou dialógu, v logickom slede, v súvislostiach a s dôrazom na názornosť i aktualizáciu. Ojedinele sa vyskytoval menej zrozumiteľný výklad preberaných tém s nedostatkami odborného charakteru nenadväzujúci na predchádzajúce skúsenosti žiakov. Prevažne jednoduchými otázkami a úlohami overovali vyučujúci porozumenie a schopnosť aplikovať teoretické poznatky v praktických situáciách, niekedy však činnosť žiakov spočívala len v mechanickom vykonávaní príkazov, žiaci nepoznali dôvod požadovaných úkonov, nevedeli samostatne a tvorivo pracovať, riešiť problémové úlohy. Rôzne vzdelávacie schopnosti jednotlivcov boli akceptované výnimočne. V rámci rozvíjania poznávacích a učebných kompetencií učitelia v malej miere účelne využívali didaktickú techniku. Zefektívnenie vyučovacieho procesu nebolo podporené činnosťami, riešenie ktorých si vyžadovalo získavanie rôznorodých informácií. K negatívnym zisteniam patrilo aj slabé využívanie odborných textov pre kvalitnejšie rozvíjanie schopnosti žiakov čítať s porozumením a následne analyzovať odborný text. Sotva na polovici hospitovaných hodín sa vyskytovali zadania na využitie prostriedkov IKT. V niektorých prípadoch žiaci síce pracovali v odbornej učebni výpočtovej techniky, ale bez jej účinného využitia. Pri vytvorených príležitostiach vo veľkej miere dokázali vyhľadávať potrebné informácie z internetu, s porozumením čítali a verbálne komentovali počítačové prezentácie, vedeli triediť informácie, pracovať samostatne s edukačným programom, uplatňovali správne postupy. Vyučujúci vyžadovali od žiakov používanie odbornej terminológie, menej dôsledne ich viedli k súvislému vyjadrovaniu a k prezentovaniu poznatkov, nevytvárali priestor na vyjadrovanie názorov a postojov, málo ich zapájali do diskusie a riešenia nastolených problémov, výnimočne zadávali úlohy umožňujúce rozvoj kooperatívneho učenia. Mieru osvojenia vedomostí overovali priebežne i v závere vyučovania, neraz aj efektívnym krátkym testom. Využívali slovné hodnotenie výkonov i hodnotenie známku, ale často klasifikáciu podľa vnútorného systému hodnotenia žiakov nezdôvodňovali. Učitelia nevytvárali potrebný priestor pre rozvíjanie sebahodnotenia a zvyčajne bolo zrejmé, že žiaci kritériá hodnotenia odborných predmetov nepoznajú. Na sledovaných hodinách boli dodržané bezpečnostné predpisy v odborných učebniach i v klasických triedach. V prevažne priaznivej atmosfére vyučovania boli rešpektované rozdielne vzdelávacie schopnosti a zručnosti žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ale zriedkavo im bolo umožnené pracovať s kompenzačnými prostriedkami. V niektorých predmetoch nekorešpondoval obsah učebnej témy s učebnými osnovami. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa odborných predmetov študijných odborov boli na priemernej úrovni.

K silným stránkam vyučovania **odborných predmetov** skupiny **4** učebných odborov (*strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba II; spracúvanie dreva a výroba hudobných*

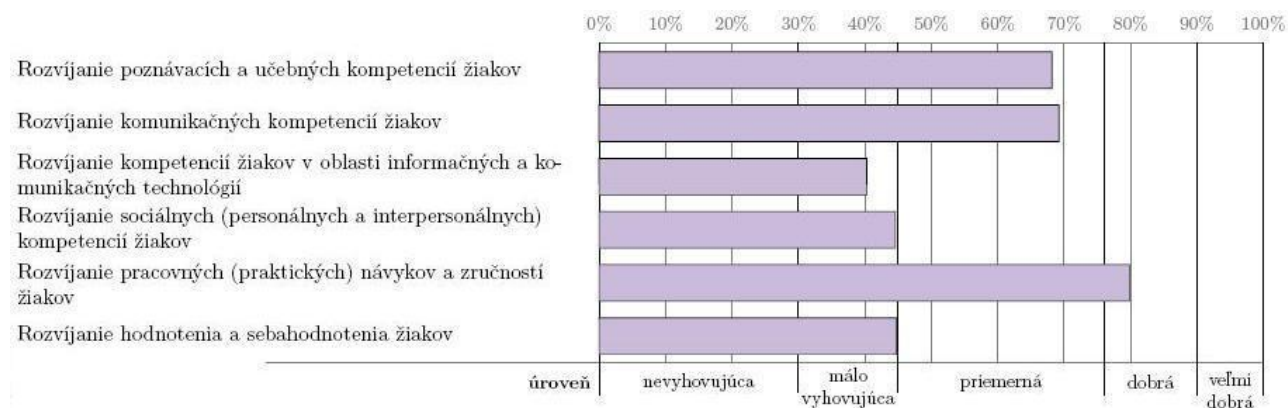
nástrojov; stavebníctvo, geodézia a kartografia; ekonomika a organizácia, obchod a služby II) patrilo systematické vedenie žiakov k správnym postupom pri práci a k dodržiavaniu pravidiel bezpečnosti a ochrany zdravia. Ciele vyučovacieho procesu neboli často jednoznačne špecifikované, žiaci nevedeli, čo sa od nich očakáva. Niekde učitelia úroveň nadobudnutých vedomostí nepreverovali priebežne, ale len formálnym zadaním kontrolných otázok na konci hodiny, čo podporovalo pasivitu žiakov. Primeraný záujem o učenie a sústredenú pozornosť jednotlivcov ovplyvňoval výber spôsobu prezentovania nových informácií, striedanie rôznych činností. Ich aktívne zapájanie sa do vyučovania bolo neraz negatívne poznačené nízkou názornosťou výkladu (v malej miere boli využívané učebné pomôcky, didaktická technika), ale aj absenciou činností vyžadujúcich prácu s rôznymi zdrojmi. Rovnako žiaci so zdravotným znevýhodnením nemali vytvorený priestor na používanie kompenzačných pomôcok. Učivo bolo vysvetľované zvyčajne jasne, s dôrazom na vytváranie správnych predstáv o praktickom využívaní nových poznatkov v príslušnom odbore, obsah učebných tém korešpondoval zväčša so školským vzdelávacím programom. Úlohy a otázky učitelia zamerali na porozumenie a aplikáciu, ojedinele na samostatné myslenie, tvorivosť, argumentáciu či zdôvodňovanie, nediferencovali ich a dokonca slabo prihliadali k rozdielnemu učebnému tempu jednotlivcov. V prevažne pozitívnej atmosfére ich vhodným spôsobom podnecovali k odpovediam, vyzývali k aktívnemu vyjadrovaniu, menej k prezentovaniu vedomostí a výsledkov činností, málo príležitostí poskytli žiakom prejaviť sa v tímovej práci. Vo všeobecnosti bola komunikácia žiakov sporadická. Reagovali hlavne na otázky týkajúce sa oblasti praxe, vyjadrovali sa k poznatkom a skúsenostiam, ktoré získali na hodinách odborného výcviku. Pri odbornej komunikácii sa dopúšťali chýb, na ktoré ich vyučujúci často ani neupozornili. K výrazne negatívnym zisteniam patrilo nevyužívanie IKT. Zlepšenie si vyžadovala aj oblasť hodnotenia. Motivácia k napredovaniu v učení verbálnym hodnotením i klasifikačným stupňom bola realizovaná ojedinele a rovnako výnimočne bolo podporované sebahodnotenie. Na všetkých hodinách učitelia osobnosť žiaka rešpektovali. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa odborných predmetov učebných odborov boli na priemernej úrovni.

Na väčšine hospitovaných hodín **ekonomických predmetov** boli zreteľne stanovené ciele vyučovania, ich plnenie zisťované priebežne spätnou väzbou, v závere vyučovacieho procesu overenie naplnenia stanovených zámerov zvyčajne absentovalo. Zlepšenie si vyžadovalo uplatnenie variabilnejších metód a foriem práce pri sprostredkovaní nových poznatkov, zmyslupnejšie využívanie učebníc, vhodných učebných pomôcok či didaktickej techniky. S výukovým programom pracovali žiaci iba na cvičeniach z ekonomiky, na ostatných hodinách nemali vytvorený priestor pre rozvíjanie kompetencií v oblasti IKT. Niektorí vyučujúci učivo neprezentovali v logickom slede a názorne, pri výklade sa objavili nedostatky týkajúce sa jeho obsahovej správnosti, vyskytovalo sa i neefektívne diktovanie poznámok. Žiaci riešili úlohy na porozumenie ekonomických javov a procesov, ale zadania, ktoré by im pomáhali rozvíjať poznávacie a učebné kompetencie ucelene, chýbali. Učitelia skôr ojedinele viedli jednotlivcov k čítaniu a počúvaniu s porozumením, k vyhľadávaniu a spracúvaniu informácií z rôznych zdrojov, absentovali úlohy vyžadujúce odbornú aplikáciu teoretických vedomostí v praxi. Takýto systém výučby nevytváral dostatočný predpoklad pre podporovanie záujmu o vyučovanie, upevňovanie praktických zručností, rovnako ani pre tvorivé a samostatné ekonomické myslenie. Sotva na polovici sledovaných hodín mali žiaci vytvorený priestor pre aktívne preukázanie výsledkov činností a rozvoj ich komunikačných spôsobilostí bol slabo podporovaný nedostatočnými príležitosťami na individuálnu či tímovú prezentáciu názorov a skúseností. Hlavne v učebných odboroch, predovšetkým pri práci s textom, žiaci neuplatňovali vždy správne pracovné postupy, zadania nedokázali dokončiť v dohodnutom čase. Zlepšenie si vyžadovala aj oblasť hodnotenia. Negatívnym zistením hodnotiaceho procesu bola skutočnosť, že vyučujúci žiakom prečítal známky z testov, ktoré písali na predchádzajúcich hodinách, ale spätnú väzbu o chybách,

ktorých sa dopustili, neumožnil. Opravené testy neposkytol k nahliadnutiu. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa ekonomických predmetov boli na dobrej úrovni.

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa odborného teoretického vzdelávania študijných a učebných odborov boli na priemernej úrovni (graf č. 2).

Graf č. 2 Rozvíjanie kľúčových kompetencií v predmetoch odborného teoretického vzdelávania

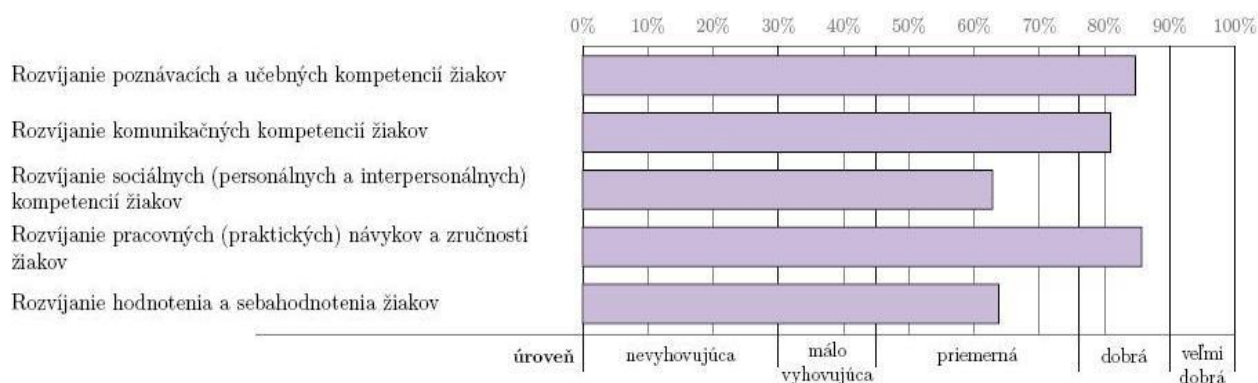
Praktická príprava

K výrazne pozitívnym zisteniam v študijných i v učebných odboroch na sledovaných hodinách **praxe a odborného výcviku** patrilo cieľavedomé podporovanie nových poznatkov a základných zručností žiakov pri praktických činnostiach, s dôsledným dodržiavaním pravidiel bezpečnosti a ochrany zdravia, životného prostredia, ale aj osobnej zodpovednosti a pracovnej disciplíny. Nekomplikované vysvetľovanie učiva a jednoznačne formulované inštrukcie podnecovali záujem o učenie predovšetkým v učebných odboroch, kde majstri odbornej výchovy kládli aj väčší dôraz na priebežné overovanie úrovne osvojených vedomostí. V oboch predmetoch boli žiaci sústavné nabádaní k využívaniu teoretických vedomostí z odborných predmetov, obsah praktického a teoretického vyučovania bol prevažne zosúladený. V závislosti od charakteru preberaných tém volili pedagógovia rôzne metódy a formy práce. Výklad dopĺňali aktuálnymi informáciami, dodržiavali zásadu názornosti, pred začiatkom plnenia praktických úloh účinne motivovali čítaním a vysvetľovaním odborných textov, chybné postupy jednotlivcov využívali na hľadanie správnych riešení. Rozvíjanie poznávacích a učebných kompetencií bolo podporované aj zmysluplným využívaním učebných pomôcok, výnimočne na hodinách praxe výpočtovou technikou s vhodným odborným softvérom, dostatkom nástrojov, náradia a materiálov, s ktorými vedeli žiaci efektívne a zvyčajne samostatne pracovať. Správne postupy a techniky praktických činností väčšinou poznali, zadané úlohy dokončili včas a v prevažnej miere v požadovanej kvalite. Majstri odbornej výchovy v študijných odboroch, a najmä učitelia praxe venovali primeranú pozornosť komunikačným spôsobilostiam žiakov hlavne pri úlohách, ktoré si vyžadovali vzájomnú spoluprácu, pomoc, výmenu informácií. Podnecovali ich k aktívnemu vyjadrovaniu, k zapájaniu sa do tvorivej diskusie, vyzývali k prezentovaniu skúseností, k súvislej argumentácii, k zdôvodňovaniu správnosti zvolených postupov. Žiaci v učebných odboroch častejšie s problémami vedeli podať zrozumiteľne a vecne správne výsledky svojej činnosti, vyjadriť vlastné skúsenosti pred ostatnými spolužiakmi, používať náležitú odbornú terminológiu, pričom v jej používaní neboli vždy pozitívnym vzorom samotní majstri odbornej výchovy. V priaznivej atmosfére, v ktorej bolo rešpektovanie osobnosti žiaka rovnako citeľné ako podpora solidarity, vyučujúci oceňovali pochvalou úspechy a preukázané úsilie a na polovici hospitovaných hodín využili hodnotenie známku. Zlepšenie si vyžadovalo predovšetkým diferencovanie úloh vzhľadom na rozdielne vzdelávacie schopnosti a zručnosti jednotlivcov, výber praktických činností, v ktorých by mali možnosť prejaviť vlastnú tvorivosť a nápaditosť, vytváranie širších príležitostí

na sebahodnotenie. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa praxe a odborného výcviku študijných a učebných odborov boli na dobrej úrovni.

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov praktickej prípravy študijných a učebných odborov boli na dobrej úrovni (graf č. 3).

Graf č. 3 Rozvíjanie kľúčových kompetencií v predmetoch praktickej prípravy

Iné zistenia

- V škole Žilinského kraja boli integrované 2 žiačky so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorým bolo diagnostikované mentálne postihnutie.
- Vyučovanie odborných predmetov 1. ročníka študijného odboru manažér výroby a kontroly v automobilovom priemysle so zameraním na automobilové diely a príslušenstvo (zaradený do siete škôl k 01. 09. 2009) sa v sledovanej škole Žilinského kraja nerealizovalo podľa školského vzdelávacieho programu, ktorý nebol vyhotovený z dôvodu absencie vzorového štátneho vzdelávacieho programu. Vzorový štátny vzdelávací program mal vypracovať Štátny inštitút vzdelávania ako garant projektu Tvorba nových vzdelávacích programov v oblasti odborného vzdelávania v spolupráci so školami doň zapojenými.
- V Trnavskom kraji sa vyučovací proces niektorých predmetov (matematika, technológia, informatika, odborný výcvik) uskutočňoval dvojazyčne. Vysvetľovanie učiva osobitne pre žiakov s vyučovacím jazykom maďarským a zvlášť pre žiakov s vyučovacím jazykom slovenským (na hospitovaných hodinách boli spojení) bolo výrazne neefektívne.

Záver

V študijných a v učebných odboroch teoretického i praktického vyučovania učelia i majstri odbornej výchovy najvýraznejšie rozvíjali pracovné návyky a zručnosti žiakov. V porovnaní s predchádzajúcim školským rokom ich účinnejšie viedli k uplatňovaniu správnych postupov pri uložených zadaniach, k spracovaniu a dokončeniu úloh v dohodnutej kvalite, v určenom čase, pričom v praktickej príprave aj so zreteľnou podporou účelne využitých učebných pomôcok, technických zariadení a materiálov. K pozitívnym stránkam vyučovacieho procesu patrili kultivované prezentovanie poznatkov primeraným spôsobom v nadväznosti na osvojené vedomosti žiakov z iných predmetov a ich motivovanie k aktivite úlohami zameranými prevažne na porozumenie a jednoduchú aplikáciu. Sotva na polovici sledovaných hodín bola podporovaná tvorivosť, vynaliezavosť, divergentné myslenie, samostatnosť pri riešení problémov a pri hľadaní súvislostí či vyvodzovaní záverov na základe skúseností. Záujem o učenie neraz negatívne ovplyvňovalo mechanické diktovanie alebo opisovanie poznámok, sprostredkovanie nových informácií len formou výkladu, v teoretickom vyučovaní hlavne v učebných odboroch často aj bez účelnej názornosti, absencia zadaní na získanie informácií aj z iných zdrojov ako zo štandardných učebníc. Kvalitu vyučovania poznačilo i nízke rešpektovanie rozdielnych vzdelávacích schopností jednotlivcov. Poznávacie a učebné spôsobilosti boli v porovnaní s minulým školským rokom

rozvíjané menej, kým naopak komunikačné kompetencie rovnako v teoretickom i v praktickom vyučovaní pedagógovia podporovali cieľavedomejšie. Napriek tomu badateľne málo pozornosti venovali predovšetkým učitelia v učebných odboroch práci s textom, zmysluplnému čítaniu, chápaniu a vysvetľovaniu jeho obsahu. Častejšie v praktickej príprave vytvárali majstri odbornej výchovy žiakom náležité prostredie na prezentovanie výsledkov činností, osvojených zručností. Žiaci boli značne podnecovaní k preukázaniu vedomostí, vedení k používaniu správnej odbornej terminológie, vyzývaní k zapájaniu sa do diskusie. K výrazne negatívnym zisteniam patrila skutočnosť, že vyučujúci ojedinele vyžadovali súvislé vyjadrovanie v logických nadväznostiach, rozvinutejšiu komunikáciu primerane nestimulovali premyslenými úlohami a vhodnými príležitosťami pre prácu vo dvojiciach či v skupinách. Sociálne kompetencie v porovnaní s minulým školským rokom boli podporované v teoretickom vyučovaní o niečo viac, v praktickej príprave na tej istej úrovni. Rovnako porovnateľne boli rozvíjané i kompetencie v oblasti informačných a komunikačných technológií. Úlohy na využitie prostriedkov IKT sa vyskytovali zriedkavo, niekde sa dokonca IKT nevyužívali účelne, žiaci mali sporadicky pripravený priestor na preukázanie zručností pri práci s nimi. K silným stránkam výchovno-vzdelávacieho procesu patrilo vytváranie priaznivej pracovnej atmosféry, osobitne výrazne na praktickom vyučovaní, rešpektovanie osobnosti žiaka a upevňovanie jeho sebadôvery zvyčajne aj priebežným verbálnym povzbudzovaním či neformálnym hodnotením jeho výkonov. Formy sumatívneho hodnotenia sa vyskytovali približne na polovici sledovaných hodín, k posudzovaniu vlastných výsledkov a výsledkov spolužiakov boli žiaci vyzývaní skôr výnimočne. Vo vyššej miere, pri porovnávaní s predchádzajúcim obdobím, bola pozornosť sústredená na oblasť hodnotenia a sebahodnotenia. Obsah preberaných učebných tém a praktických činností zväčša korešpondoval s učebnými osnovami.

Výrazne pozitívne zistenia

- dodržiavanie pravidiel bezpečnosti, ochrany zdravia a životného prostredia v procese teoretického i praktického vyučovania
- sprístupňovanie základných poznatkov v praktickej príprave primeraným spôsobom, s jednoznačným zameraním na ich uvedomelé uplatňovanie pri praktickej aplikácii
- účelné využívanie technických zariadení a materiálov na hodinách praxe i odborného výcviku

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- uplatňovanie informačných a komunikačných technológií v teoretickom vzdelávaní
- zabezpečenie možnosti žiakom so zdravotným znevýhodnením pracovať s kompenzačnými pomôckami
- využívanie dostupnej didaktickej techniky
- podporovanie kooperatívneho učenia premyslenou organizáciou a zmysluplnými úlohami
- rozvíjanie hodnotiacich a sebahodnotiacich zručností žiakov
- diferencovanie úloh a činností s rešpektovaním rozdielnych vzdelávacích schopností jednotlivcov

Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov

Štátna školská inšpekcia na základe inšpekčných zistení uplatnila **44 odporúčaní**, ktoré vedúcich zamestnancov kontrolovaných subjektov upozorňovali na oblasti vyžadujúce zlepšenie. Týkali sa predovšetkým zamerania ich kontrolnej činnosti, zabezpečenia kontinuity vo výučbe prvého cudzieho jazyka, vzdelávania učiteľov v oblasti rozvíjania kľúčových kompetencií žiakov, vymedzenia obsahu učebných osnov i výkonových štandardov niektorých predmetov všeobecného vzdelávania vo vzťahu k príslušnému odboru štúdia. Odporúčania smerovali aj k účinnejšiemu využívaniu učebníc, didaktickej techniky, učebných pomôcok a IKT. Školskou inšpekciou **uložených 19 opatrení** bolo zacielených na odstránenie nedostatkov najmä v tematických výchovno-vzdelávacích plánoch (nesúlad

s platnými učebnými osnovami), v dodržiavaní učebných osnov viacerých predmetov, v označovaní tried v pedagogickej dokumentácii. K negatívnym zisteniam školská inšpekcia riaditeľom sledovaných škôl zároveň **uložila prijať opatrenia**. Zistenia súviseli hlavne s organizáciou vyučovania (nedodržanie dĺžky vyučovacej hodiny, dĺžky prestávok), s nedodržiavaním pokynov na hodnotenie a klasifikáciu žiakov, s nezapisovaním učiva v triednych knihách v školách s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským aj v jazyku národnostnej menšiny, s nevypracovaním tematických výchovno-vzdelávacích plánov. Ďalšie opatrenia prijali vedúci pedagogickí zamestnanci k nedostatkom týkajúcich sa súladu školských vzdelávacích programov so štátnym vzdelávacím programom (nedodržaný týždenný počet vyučovacích hodín v učebných plánoch, nesprávne názvy predmetov, chybné a nekompletné vypracovanie učebných osnov).

Odporúčania a podnety

Riaditeľom stredných odborných škôl

- venovať v rámci kontrolnej činnosti výchovno-vzdelávacieho procesu systematickú pozornosť využívaní informačno-komunikačných technológií v teoretickom vzdelávaní najmä v tých predmetoch, ktoré vyučujú učitelia s certifikátom osvedčujúcim ich spôsobilosť využívať IKT
- zabezpečiť v prvom cudzom jazyku žiakom v študijných i v učebných odboroch možnosť kontinuálneho vzdelávania v tom jazyku, v ktorom sa vzdelávali v základnej škole

Zriaďovateľom

- podporovať skvalitňovanie materiálno-technických podmienok škôl
- usmerňovať metodicky riaditeľov škôl v oblasti všeobecne záväzných právnych a rezortných predpisov

Metodicko-pedagogickému centru

- pripraviť pre pedagogických zamestnancov ďalšie vzdelávanie k tvorbe školských vzdelávacích programov s cieľom ich skvalitnenia, zosúladenia so štátnym vzdelávacím programom a s ohľadom na špecifiká i potreby škôl
- organizovať aktivity pre vedúcich predmetových komisií k tvorbe učebných osnov

Štátnemu inštitútu odborného vzdelávania

- pokračovať v tvorbe vzdelávacích štandardov pre odborné predmety
- zverejniť a spropagovať databázu výukových programov pre odborné vzdelávanie
- vypracovať vzorový štátny vzdelávací program pre študijný odbor manažér výroby a kontroly v automobilovom priemysle so zameraním na automobilové diely a príslušenstvo

Ministerstvu školstva, vedy, výskumu športu SR

- spracovať ucelený súbor normatívov priestorovej, materiálnej a prístrojovej vybavenosti škôl, školských zariadení, stredísk praktického vyučovania a pracovísk praktického vyučovania
- na webovej stránke miesto pracovných verzií štátnych vzdelávacích programov zverejniť schválené štátne vzdelávacie programy
- doplniť do školského zákona k dokladom o získanom vzdelaní výučný list